

ШЫҢ

1961 ч. МАЙ 28 ВОСКРЕСЕНЬЕ № 125 (4915). Өртээ 2 көп.

БҮГҮ КУЛЬТУРАЛАРДАН БЕДИК ДУЖУТТУ АЛЫРЫН ХАНДЫРАР

А. И. ПОПОВ, СЭКП обкомунун секретары

СЭКП ТК-нин январь пленумунун шийтпирлеринге сорук кирген бистия областын көдө ажил-агыйынын ажил-ишчилери чеди чылдын үшкү чылы—1961 чылда алган хүзөгелерин чедишинин күссөдир дээш улау ажилды чорудуп турар.

Бо чылын чакы тарылган хэй-хэй колхозтар, совхозтар болган районнар организастыг, бедик агротехникти деннегел чорудуп турар. Чакы хову ажилдарынын баштайгы хүнеринден эгелаш-ле чакы тарылган эн дүрген чорудары дээш, чед ажилын бедик культуразы дээш, тараа, нога болаш мал чеди культураларын бедик дужуттерин алдыр дээш колхозтарын, совхозтарын шеддерине чарыш калбарган. Каз-Хем, Чөөн-Хемчик, Танды, Бин-Хем районнарын акюн хэй ажил-агыйлары тарыла мурвуну идириүөшкенин, чакы аидарыгыны болган тарааларын чажылгазы эн кыска хуусалда чорутканнар.

Тарырынын онаалгазы районнарда чедирген. Гектар бүрүзден 300 центнер дужутту алыр болза, 600 му тонна кукураза сүлөзүн азы бир инекке 20 тонна оназыркы кылдыр салып ап болур бис. Соругла болза кукураза тарылгазын организастыг чорудуп, оң бедик дужутун алдыр хандыраы болур.

Биди түбүжө хэй-хэй колхозтарда, совхозтарда болган районнарда кукураза тарылгазы кончуг оожум болгаш куду шынарлыг чоруп турар. Май 25-те чедир чугле 4280 га кукураза азы 21,8 хуу тарыттыган.

Чөөн-Хемчик районун Ленин агты, «Октябрь 30 чылы» колхозтары кукураза тарыр шеддерин белеткөөн, «Едеш төлөсү, кукураза олуртуучуларын тарытырып алыган болганар. Ленин агты колхозта 300 га кукураза тарып өстүрери биле чугле чангыс эвен кукураза болган ол барык ажилдарын турар. Танды районун «Совет Россия» колхозу кукуразаны тарылгазын ден кезини эрги агыс черлерге тараан. Мал адынга чадыг болуп турган савалын эдек орунга шөгөт аккеп төккөн. Сеалгазы тараытырып алыгандан үренип хэрэун алдынга чаштыган 25 ганы чоокта чак брактар укурга таварышкан. Ол районун Сталин агтыг колхозуна шак мындыг фаст база илдерген.

Эрки районда кукураза тарылгазы кончуг багай организастан. Майын 22-де кукураза тарылгазыга 6 машинаыг чугле чангыс ажилды кирген, а өскөлөр септелде болгаш тарытырылга тараа бушаан. Тес-Хем районун колхозтары кукураза тарылгазына тараа септаларын ачылган, анаа ара-биле тарып, чугле темпин дүргөдип турар. Чижээ, «Чодураа» колхозка бир тараа септалар-биле ий хүнде 51 га кукуразаны тараан.

Кукураза тарыры шеддерин хэрэун багай ажилды кылган болгаш тарылгазын агротехниказын каржы-ы-биле үрөөр зоруктарынын мындыг фактылары Барыны-Хемчик районун «Шекпээр», «Барлык» совхозтарында баз бар. Илангыи «Шекпээр» совхозтун Аянгалы сабырында кылгара аңдарган болган караган хэй арткап хур черге кукуразын тараанында үренишенин хэй кезин хэрэун кырында болган.

СЭКП-нин Барыны-Хемчик райкому болгаш райкусоком кукураза тарылгазына белеткелди багай чорутканын, кукуразачыларын өөрдигезин организаставанынын, кукураза эвендарынын составын быжгылазын, ханы үргүлү болуп турарынын түнелинде кукураза тарылгазын мындыг кайжымышкынар болтулаан.

Кукураза тарылгазын багай организастап турарыны бо бугу болгаш моон-лаа өске фактылары болза партия, совет органынын, тус-тус ажил-агыйларынын чамдыг улуртуучуларынын талазында мал чеминге кол культура болуп кукуразаны тары өстүренин учур-дузанын ан-лаа чедир үшөп көрбөй. СЭКП ТК-нин январь пленумунун шийтпирлерин дээр болган партиянын хэй удаа айтмышкынарын күөсетпей турарынын барымдазы болур.

Областа картофель олуртулагы кончуг багай чоруп, май 25-те чедир оон тарыла планы чугле 34,0 хуу күөсеттинген. Бин-Хем, Чөөн-Хемчик, Барыны-Хемчик, Улуг-Хем районнарын ажил-агыйларында картофель олуртулагы онаа хожу-дал турар. Бин-Хем районун «Өвкө» совхозу 100 га планда чугле 5 ганы олурткан. Барыны-Хемчиктин «Барлык» совхозу чангыс-даа ганы олуртпаан.

«Барлык» совхозу чангыс-даа ганы олуртпаан.

Боду үрениниг болурунун азы тыттымып алдырынын хуу, харын азырадыкчы хөнөргө алышы олур-газынын түнелинде чамдык районнарын, илангыи Бай-Тайгаынын колхозтары, совхозу үрени чепте-инден картофель олуртулагынын талазы-биле онаалгазын күөссөдир үрениге чедип турар. Районарын партия болгаш совет органынын улуртуучулары, совхозтарын директорлары, колхозтарын даргалары чепте үренини дилеп тывар дуга-лымда эн дүрген кемчег алаа чогуур.

Областа ногаалар тарылгазы база эн организастап чоруп турар. Ам соругла чүд дие чангыс-тараан, чангыс чылдыг сигенерин, кукуразанын, картофельдин болган ногааларын тарылгазын иын 1-ден орай эвеште доозары болур. Көдө ажил-агыйынын бугу культурааларынын тарылгазын доозаш, оон улаштыр-ла бедик дужут алдырынын бир чугула кемчө—тарылгазынын чайгы ажаалгазын организаставанын кирер укурлат бис.

Кукуразанын болгаш чигир сөк-лазынын олуртулагы аразын үлдүрдигине, чайгы суггарылгазыне, база немелде кемпирегезине онаа киченейтпип салыр укурлат. Чигир сөк-лазынын шөду бугу чайгы дугузунда бөк үшүштерден арыг турар укурлат. Иындыг болганда сөк-ла үтүп келирин маанайы, бөк үшүштерини ууттаар соругла-биле чик идирилер-биле шөду идиригери чугула. Чай дугузунда олуртулагы аразын 2—3 удаа үлдүрдир херек.

Бир эвес кукураза тарылгалары эрги агыс болгаш болталган черлерде болза, бөк үшүштерин туралуп идиригери, чай дугузуна олуртулагы аразын ийи угландыкшынарнага 2—3 катап ажилды кылгыры, идиригери азытгы кемпирегезине багай чорутканын, кукуразачыларын өөрдигезин организаставанынын, кукураза эвендарынын составын быжгылазын, ханы үргүлү болуп турарынын түнелинде кукураза тарылгазын мындыг кайжымышкынар болтулаан.

Кукураза тарылгазын багай организастап турарыны бо бугу болгаш моон-лаа өске фактылары болза партия, совет органынын, тус-тус ажил-агыйларынын чамдыг улуртуучуларынын талазында мал чеминге кол культура болуп кукуразаны тары өстүренин учур-дузанын ан-лаа чедир үшөп көрбөй. СЭКП ТК-нин январь пленумунун шийтпирлерин дээр болган партиянын хэй удаа айтмышкынарын күөсетпей турарынын барымдазы болур.

Областа картофель олуртулагы кончуг багай чоруп, май 25-те чедир оон тарыла планы чугле 34,0 хуу күөсеттинген. Бин-Хем, Чөөн-Хемчик, Барыны-Хемчик, Улуг-Хем районнарын ажил-агыйларында картофель олуртулагы онаа хожу-дал турар. Бин-Хем районун «Өвкө» совхозу 100 га планда чугле 5 ганы олурткан. Барыны-Хемчиктин «Барлык» совхозу чангыс-даа ганы олуртпаан.

Кукураза тарылгазын багай организастап турарыны бо бугу болгаш моон-лаа өске фактылары болза партия, совет органынын, тус-тус ажил-агыйларынын чамдыг улуртуучуларынын талазында мал чеминге кол культура болуп кукуразаны тары өстүренин учур-дузанын ан-лаа чедир үшөп көрбөй. СЭКП ТК-нин январь пленумунун шийтпирлерин дээр болган партиянын хэй удаа айтмышкынарын күөсетпей турарынын барымдазы болур.

Областа картофель олуртулагы кончуг багай чоруп, май 25-те чедир оон тарыла планы чугле 34,0 хуу күөсеттинген. Бин-Хем, Чөөн-Хемчик, Барыны-Хемчик, Улуг-Хем районнарын ажил-агыйларында картофель олуртулагы онаа хожу-дал турар. Бин-Хем районун «Өвкө» совхозу 100 га планда чугле 5 ганы олурткан. Барыны-Хемчиктин «Барлык» совхозу чангыс-даа ганы олуртпаан.

Областа картофель олуртулагы кончуг багай чоруп, май 25-те чедир оон тарыла планы чугле 34,0 хуу күөсеттинген. Бин-Хем, Чөөн-Хемчик, Барыны-Хемчик, Улуг-Хем районнарын ажил-агыйларында картофель олуртулагы онаа хожу-дал турар. Бин-Хем районун «Өвкө» совхозу 100 га планда чугле 5 ганы олурткан. Барыны-Хемчиктин «Барлык» совхозу чангыс-даа ганы олуртпаан.

(1961 чылдын май 25-те, хуу-биле)

Table with 4 columns: Районнар, Кукураза, Картофель, Сөк-ла. Rows include Барыны-Хемчик, Тес-Хем, Бин-Хем, Улуг-Хем, Чөөн-Хемчик, Танды, Бай-Тайга, Каа-Хем, Өвүр, Оң иштинде совхозтар: «Шекпээр», «Барлык», «Сүт-Хал», «УТКА 25 чылы», «Тилеке», «Межегей», «Улуг-Хал», «Төзөл», «Элегес», «Найрал», «Кызыл партия», «Чыраа-Бажы», «Өвкө», Дуржула станциязы.

Май 20-ге чедир областа кукураза тарылгазынын планы 21,8 хуу, картофельдин—34,0 хуу, чигир сөк-лазынын—127,9 хуу күөсеттинген.

КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕДИНИН ДЕПУТАТТАРЫНГА

Бо чылдын май 31-де кезээкиниг 5 шакта СЭКП Кызыл хооркомунун хуралдазлынга ажилчы чоннар депутаттарынын хоорай Советинин 2-ги сессиязы болур дээр-зин хоорай Советинин депутаттарына Кызылдын хоор-куускому дындаып тур.

ХООРКУУСКОМ.

КӨРҮЛДЕ ЧОРУП ТУРАР

Совет-сомали чугаалажышкын

Майның 26-да хүннүң бирги чартында Кремльге совет-сомали чугаалажышкынар болган.

Совет таладан чугаалажышкынарна ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделинин Даргазынын Бирги оралакчызы А. И. Микоян, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделинин Даргазынын оралакчызы М. В. Хрунчев, ССРЭ-ниң Министри М. А. Лесечко болгаш өскөлөр-даа киришкен.

Сомали таладан—Сомали Республиканың премьер-министри Абдирахим Али Шермарк, улетпур болгаш садыг министри Шек Абдулле Мохаммуд болгаш өскө-даа кижилер киришкен.

Найралачы, бот-боттарын билчир болгаш чүректиң ханы-зындам байдал болуп эрктен чугаалажышкынарның чорудулазында Совет Эвилли биле Сомали Республиканың аразына экономикаыг, техникаыг болгаш культурулаг кады ажилдажылганы хөгжүдери-ниң айтырыгларын чугаалажып көргөн.

(СЭТА).

РСФСР-НИН ДЭДИ СОВЕДИНИН ПРЕЗИДИУМУНДА

МОСКВА, май 26. (СЭТА). Бөгүн РСФСР-нин Дэди Советинин Президиумун хуралы болган. Хуралды РСФСР-нин Дэди Советинин Президиумун Даргазы Н. Н. Орбанов даргалаан.

Сталинградтын хоорай ажил-агыйынын инженерлер институтунда кафедра ордакчысы профессор С. Р. Медведев РСФСР-нин артемин болгаш техникаыг алдарык ажилдакчы деп хүндүлүг атты тыыскан. РСФСР-нин улустун алдарыг арти-ий деп хүндүлүг атты Москваны Лушани агты ший театрынын арти-сти А. П. Шатовка, документальды филмнеринин Топ студиянын режиссеру И. П. Копалниге тыыс-кылаан. РСФСР-нин алдарыг эмчи-ли, РСФСР-нин школарынын ал-дарыг башкысы, РСФСР-нин алдары-гы артии деп хүндүлүг аттарын кадык камгалалынын, чырыдышы-кынын, уран чүдүдүн бөлүк ажил-дакчыларына тыыскан.

Президиум школа-интернаттарын дөжүдөр талазы-биле областын чер-ни Советтеринин ажилын дуга-лымда Курган областын куускомуну даргазы Ф. В. Князевин илте-кени дындаан. Областа школа-ин-тернаттарын четкини калбартып турарында болгаш оларын ажилы организаставанында улуг четпестери илеретке. Ол четпестери чылдыр-чыч улаган кемчегелерин хүлээп алган шийтпирде айтыган.

РСФСР-нин Дэди Советинин Президиумун хүндүлө бажиктери-биле, «Иени алдары» орденер-биле, «Иени медалы», «Өртге удур эрес чорук дээш», «Хэй-нигитиниң корум-туруму камгалар талазы-биле ышгаралгай ажилы дээш» медаль-дар-биле шаңнаар дугайында ший-тирин Президиум хүлээп алган.

ВЦСПС-ТИН VII ПЛЕНУМУ

МОСКВА. (СЭТА). Май 25-те ВЦСПС-тин VII пленумунга СЭКП-нин XII сьездинге төлөтүп учуражыр дээш социалистиг чарышты хөгжүдөр дугайында айтырыгы чу-гаадажып көөрүн үргүлчүдөн.

Бүгү улустун ол шимчөшкенин улам-на калбак хемчээдерге кан-чаар непертер турарынын, чак эгелешкинерин төртүтүнеринге, ажилдагымайын турар курааларын илердеринге болгаш ону улустун эрге-ажыктарына бараан болдурарын оон дузаал турарынын дугайын савал бергенер чугаалап турган. Кузнецкиниң кан шутукчузу В. З. Данишин, Кур чер крайынын профивилдеринин Чөвүделинин даргазы С. И. Андреев, профивилдеринин Сталинн область Чөвүдели-нин даргазы В. Г. Архипов, Тирас-польдун даарналыг фабриказын профуруору З. П. Асеулова, «Куншөвккабель» заводтун хэй-ниши-экономикиг Чөвүделинин даргазы Е. Е. Зотова, Ивановтун пөс комбинатынын коммунист кыш-ажил бригаданын бригадир А. Б. Лебедева, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүделинин Тудуг херектеринин тала-зы-биле Курене комитетинин дарга-зы И. А. Гришманов, Улус ажил-агыйынын Бүгү-россия Чөвүделинин даргазынын бирги оралакчызы А. Т. Шмаров, Белоруссиян Улус ажил-агый Чөвүделинин даргазы А. М. Тарасов, Ленинградтын Улус ажил-агый Чөвүделинин чартыкчылар Чөвүделинин даргазы, Социалисти-

Бүш-ажылдык Мөдөдөр, токарь Б. И. Барасев, ВЦСПС-тин секретары В. И. Прозоров болгаш өскөлөр-даа савал берилген.

Чугаалашкан айтырыгынын тала-зы-биле делгеренгей доктаалды хү-лөөп алган.

СЭКП-нин XII сьездинге алдар болдурган социалистиг чарыштын тутун улам бедик көдүрер бистия чуртувустун амырларында ол төлө-гүлү болушуну куш-ажыкчы бөл-лектер-биле, чеди чылдын планын хуусаа бетинде күөссөдир дээш, коммунист тургузушунунуң өндүр чуртулагаларын ботандырар дээш демиселге чак-чаа чедишкенин бөл-биле демделээр деп профессио-нал эвилдеринин бүгү кезигүнерин, ажилчыларын инженер-тех-никтиг ажилдакчылары болгаш албан-хакчыларын ВЦСПС-тин пленуму кыйгырган.

Совет профивилдер бистия улуг Төрөн чуртувустун улам ылангыи чечектелишенин дээш, совет улус-тун амырлар денелинин чайгы-лык чөк өзүдөш, коммунист тургузуулары дээш мога-шылга чөккө демиселдер Совет Эвилелинин Коммунист партиязынын деничи Топ Комитетинде, СЭКП ТК-нын Бирги секретары болгаш ССРЭ-нин Министрлер Чөвүделинин Даргазы И. С. Хрущевка пленумун кир-ажикчелери бүзүргөн.

Май 26-да пленум бодунун ажилы үргүчүлөөн.

Совет кижилер улуг Төрөн чуртунун амырларына онаа болушкынарын база улуг байырдаларын төлөтпүп күш-ажыкчы чедишкенин-биле улуктур чаагы чакылдыг. Бичангаши амы үеде ажил-агыйыны бол-гаш культура тургузушкунунуң кандыг-даа азыраалыга ажил-иши кижилер бистия улустун амырларына төөгүдүгү улуг болушкун — СЭКП-нин XII сьездинге төлөтпүп учуражыр дээш долу шийтпирел ажилдап турарлар. Областын культура-чырыдышкын албан черлерин ажилдакчылары бо улуг чаагай херекке база-ла боттарынын улуг-хууун киирерлер. Ол соругла-биле бо чылдын март бирден ноябрьге чедир областа культура-чырыдышкын албан черлеринин хэй-ниши көрүлгезин чорудуп турар.

Көрүлдө эгелешкен бээр ам эзэин үр үе эрктен болгаш оң негелде-ринге дүүшүр чамдык районнарда ажилдап чорутууну турар. Илангыи Улуг-Хем, Өвүр районнарын культура албан черлери социалистиг чарыштын мурнакчыларынын дуржулагын непердеринин база ажилчы чоннарын коммунист кижизилигизинин талазы-биле ажилдаг партия организаставанын кол даяныр черлери болуп турар. Бо черлерде көрүлдөгү болгашкан ажилдары чорударына улуг күш—көдөш интеле-генция апарган.

Партиянын болгаш чакаткын шийтпирлерин амырларга ботандырар дээш таймалыг-массалыг база организастыг ажилды калбартып, мур-накчы дуржулагын пропагандалагычы болгаш организастыгы бол-дуп, көдөш культураны улам-на калбаа-биле непердеир дээш илдеп-лик демиселдер болур дугайында Улуг-Хем районун интелегенция-нын кыйгыры көтүр-на ол дугайын чугаалап турар. Бо талазы-биле ол районун Ийн-Тал стуртун интелегенциянын эки эгелешкенин бол-гаш чорудуп турар солун ажилдарын чоокта чаа область солунары то-даргай бижээ.

Көрүлдөн эгелешкен-биле холбашыр бо районун культура албан черлери боттарынын ажилын эзэн илдепкейткен. Оларда чорутууну турар кемчелери районун, колхозтарынын болгаш совхозтун ажил-ке-ректери-биле сыйы холбаштырып турар. Чижээ, «УТКА 25 чылы» сов-хозтун Армыкан сабырында Михаил Серен эргелекчылэн көдөш клуб совхозтун мурнакчыларына турактаакан кемчелери организастап, бот-тарынын концерттерин областа сурталгы хаван ажаакчызы Соин Хайны ишкеш дээр кижилерин алдарыктып турар. Ол ашкаш Шагаан-Арғы-нын Культура бажыны чоокта чаа районун ажил-агыйынын мурнакчыла-рына турактаакан кезжин организастаан.

Өвүрүн культура албан черлери база ол дег кемчелерин албышаа, көсү агитациянын бугу хевирлерин тарымчалыг кылдыр тургузуу, материалдыг байдалын экиндигине уланган кемчелерин ап, олур-дугаларын, библиотекаларын тарымчалыг кылдыр дери, септээр, бот-та олтурлар мях белеткээр ажилдарын эгелеш. Бо үстүндө чугаалаптыг-ан черлерде албан комиссары бугу ажилды көрүлдөн негелделеринге дүүшүр тускай план өзүгар чорудуп турар.

Оон-биле кады культура чырыдышкын албан черлеринин хэй-ниги көрүлдөшкөн СЭКП-нин чамдык районнары болгаш райкуускомнар бары-к-ла савып салбаанында, оларда чугле өзү барымдалаан комиссия тургузуу каан боордон өске бо талазы-биле тодаргай ажилдар чорут-пайн турарын шууг чугаалап херек. Маана хамтык мурнунда Барыны-Хемчик, Тес-Хем, Бин-Хем районнары хамаарыштырып болур.

Чижээ, Барыны-Хемчик көрүлдө комиссиянын чоокта чаа тургускан болгаш маана хообашыр организастыг ажилдарын чугле чаа эгелеп турар. Клубтарда, библиотекаларда байдал сандаргай. Дон-Терезинде, Аксы-Барлыкта, Аянгалды көдөш клубтарын сонгалары деким, кандыг-даа септелге болгаш дериелге-шимелде кылдынаан. А 1959 чылда куль-тура албан черлеринин көрүлгезин «РСФСР-нин эи дээр күвүз» деп атты алган Эриг-Барлыктын көдөш клубунда байдал база-ла олардан өз-редетес. Бир-тээ оларда байдал иындыг турда, маана чоңу сорук киирер дөштин, чидиг культура-массалыг ажилды чаа көрүлдө чоруп турары-нын дугайында каналг чугаа турарал ычан.

Бир эвес СЭКП-нин Барыны-Хемчик райкомунун пропаганда болгаш агитация кидизи (эргелекчиз эш Кестией) чогуур өйүндө тодаргай кемчелерин алган болза иындыг таарыма чөк сорук тургустумасы бол-гаш көрүлдө-биле кады оларга ажил-херек илдепкейткен турар ийик.

Көрүлдө талазы-биле ажил Тес-Хемде база-ла шимчелей турар. Бил-да район комиссиянын шагда-ла тургускан. Ичылдажөк оон даргазы кымыл деп чүвө сөөлү үе чедир бидимес турган, комиссиянын тодар-гай ажил планы чөк. «Чодураа», Ленин агты колхозтарда көдөш клубтар болгаш библиотекалар мурнакчыларын дуржулагын непердеир тала-зы-биле багай ажилдап, колхоз будругезинде ам-даа хоорук болуп үргүчүлөөшкөн. Ол болза партиянын Тес-Хем райкомуну болгаш рай-куускомун көрүлдө холбашыр кошмак кичизгей салып турары-биле таймалыгыратын. Оон-биле кады үстүндө чугаалаптыгын чамдык дептер областтын культура эргелекчиси көдөш культура албан чер-лери, илангыи көрүлгезин оперативтн эвес улуртуп келгенин херечлеп турар. Бо чугула ажил-херекти организастыг бедик деннегел чорудар дээш СЭКП районнары, райкуускомун база областын культура эрге-леди олаче кичизгейни күшөддер херек.

Культура албан черлери ажилчы чоннарын культурулау хандырыл-газын улам экиндери база мурнакчы дуржулагалары калбаа-биле про-пагандалары-биле кады көрүлдөн күнде культура одагаларын чаа тудууларыны, оларын септелгезине база кичизгейин салыр учу-рулар. Чүгө дээр көрүлдөн негелделерине ол болза чугула черин эзеп турар. Оон-биле кады культура албан черлеринин ажилдакчылары чоңуң мурнуна боттарынын чогаалдыкчы өчтөттары бээр хүзөлгезилгер.

Областын культура-чырыдышкын албан черлеринин көрүлдөн ор-ганизастыг, бедик деннегел чорудуп база ажилчы чоннарын культура хандырылганын улам экиндип тургаш, СЭКП-нин XII сьездинге тө-лөтпүп учуражыр— оларын ажилдакчыларын хүндүлүг хүзөлгези.

Бистия областын школарына октябртарын чачыл болган бай-ырлады майын 26-да болуп эрктен, Кызыл хоорайга СЭКП обкомунуң болгаш обкуускомун бажынын мурнуна хоорайнын бичи тург-талчылары чыгып келгенер.

Анаа байырдалды парад болгон болгаш оң соонда бичи хамаатлыр көрүчүдөргө гимнастияа талазы-биле боттарынын мергежилдерин көргү-дүп соонуруткан.

Чурунта: Кызылдын беш дугаар школазынын октябртарын дауи шериглериниң хептерин өзүгар кеттингилеп алган индир баары-биле байырдалдыг чаксаалып эртип турар.

Фото В. Лутковтуу.

ДЕПШИЛГЕЛИГ АРГАНЫ НЕПТЕРЕДИР

ЧУЫК СӨӨРТҮЛГЕЗИНИН МУРНАКЧЫ АРГАЗЫ

Бистин областа деяр орук болгаш суг транспорту чок болуп турары-биле чуык сөөртүлгезинин уагу хемчээли автомобиль транспортуна оонашкы турар. Ычангаш абласка автотранспортту ниити ажылдады чыл бурду-ле өзүп келген. Чуык сөөртүлгези 1960 чылда 2075 муң тонна турганда 1965 чылда 3100 муң тонна чедир өөр.

аргазы болуп турар. Чуыктуг кожугуларны хуваадалыг оруктун төнчүзүгө четкеш өске машинага дамчы-зунга бөзүнүн шимчөөшкенин Минусинск АТК-зы күүседип турар, оон 4-кү автоколонназы Кызылда тургустунган.

аргазынын артык чорууну кол көргүзүү оон бот-үнезинден көстүр. Өттүр чоруур шимчөөшкенин 1 тонна-километринин бот-үнези 5,2 көпөөк а шууштурулгалыг шимчөөшкенин—4,8 көпөөк бооп турар. Минусинск АТК-нын сөөрткөн чуу-гуну ниити хемчөөлинин 45 хуузуу шууштурулгалыг шимчөөшкенин-биле күүсеткен, ынчаарга мында кайы хире уагу камналга чедип алдынга-ыл дээрэ чаагар-ла биддингир.

Кыргызда черлеринде Межегейде

«Межегей» совхоз бо чылым хой кыргыздазын өрткөн чылдындын өрте база организацыг агазган. Ку-жур-Булуна дерип тургуска кыргы-дада пунктузунда 21 хачылыг аг-регатам ачыла, хол хачыларымг эвенону база организацыстаан.

Сүт-Хелде

БОРА-ТАЙГА. Хур чыл ашкан малдын чаш тылу-даа боткур, про-дуктузу-даа бедик болур. «Сүт-Хал» совхозтун Бора-Тайга салбырынн малчынары шөр малдын кыргыз-дазын ам туузу чорууп турар. Кө-дө күүсөк дарагы-аң Даржайынн редакцияга динатканы болза:

ИШКИН. «Сүт-Хал» совхозтун № 4 фермазынн Ооругда кыргызда пунктузунда деминг күш-ажыл кал-барып турар. Баштайгы хүнерде кыргызан 892 хойдан 1132 кг дүк, 3139 өшкүден 914 кг чөөк ажаап алдынган.

Байырлажыышкыи

Маймын 24-те Кызылдын № 7 школазы байырлап шынып кирген турган. Школаже кирер экижип мур-нунга онгу классчыларын сөөлү кичээле үдөрү-биле школанн бугу өреникчилери чыксаалыкканнар.

шованын адим школанн эки ажил-херектеринин Хун-дуле делтериче кир бижжээ... Оон сөөлүде онгу классчыларын болгаш бирги классчыларын журажылгаш болган. Бөөндөк-бөөндөк чечектери бирги классчылар онгу классчыларга туудукканнар.

ПАРТИЯ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫН ДУЗАЛАКЧЫЛАРЫ

СЭКП ТБ-нын январь Пленумунун төөгүлүт шиттирлерин амдыралга боттандыр таланы-биле Улуг-Хем райовда культура-чырыдымышкы ал-бан черлери массалар ортузунга ажылды күштедирип, партия организацыларынын идеяйлиг дуза-лакчылары болуп турар. Колхозтарда болгаш совхозтарда клубтар, юмчула-га бажынары, библиотекалар, кы-зыл-будунар болза ажилчынар, колхозчулар ортузунга агитация бол-гаш культура-массалыг ажилдарын чорууларынын төп черлери апарган.

«Улуг-Хал» совхозтун Алдын-Шынаада сүт-бараан фермазынн саанчыларынын 1961 чылда социалистг хүлөөлгелерин тускай саби-рада уагу үжүктөр-биле база бижип көргүскөн. Боттарынын хүлөөлгезин ак-сеткидиг күүседип, ажилчы чона-р ортузунга масса-политиктиг болгаш организацыг ажылды чорудар таланы-биле партия организацыла-рынга практиктиг дузаны чедирип турар ажилдакчылар районда өзөөш өвөс. Чыжаа, «УТКА-нын 25 чылы» совхозтун Арысканда клуб өргөлөкчизи М. Серен, «Улуг-Хал» совхозта библиотека өргөлөкчизи Б. Хуураакбай, рйон төвүнүн библиотекасында А. Федорова, Ак-Ту-ругта библиотека өргөлөкчизи Т. Жу-кова олар кедонин ажил-иншчилери ортузунга агитация болгаш кул-тура-массалыг ажилдарын идеяй-лиг чорудуп тураралар.

Хуусаазынын бетинде

«Тыва кобальт» комбинаттын ийги-тудуг уагустунда Долаан Көк-кыска удурткан коммунистг күш-ажыл-дык бригадалар боттарынга оонашкан тулуг ажилдарын дүргедир дөшө Седитке хүлөөлгени алган. Ук бри-гада үш каат школа туудууну бирги казын бетон-биле кылып дооскан. Бо ажилды олар чогуур хуусаазы-нын бетинде кылган.

«УТКА-нын 25 чылы» совхозтун директору эш Стихарев, партия организацыянын секретары эш Буян-ды, кезде Советтин даргазы эш Нам-чыл-оол олар ажилчынар ортузу-га культура-массалыг ажилды чору-дарын чутуулап өрөөбей, культу-ра-чырыдымышкы албан черлеринин ажилдакчыларынга дуза чедирбей келгенер. Совхоз төвүнүн чурттак-чыларынын оаны өскен, а анаа чаа клуб тулдар азы агы клубту алгы-дар дугайында айтыргыны амга чед-ип шиттиривезен.

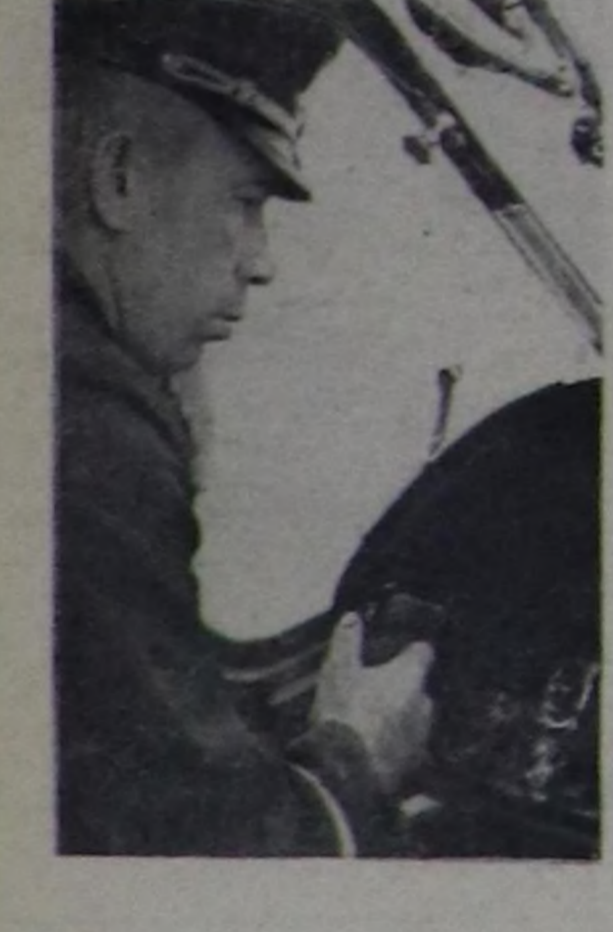
Студент механикаторлар

Кызылдын № 10 механизация училищезинин башкылар коллективн областын колхозтарында болгаш совхозтарында ажилдаар механикатор кадрлар белекээринге идеяйлиг киркип турарлар. Олар үш ай бурнуга Кызылдын башкы институтунун студенттеринден кезжээки кирту ажиткан. Трактористер белекээр кезжээки курска 25 студентилер өрөнгөн.

ВЛКСМ райком (секретарылары эштер Седи, Самцова) культура-чы-рыдымышкы албан черлери-биле хы-рылава чо ажилдап турар. Ол кы-каш чер-черде комсомол организа-цияларынын болгаш культура-чыры-дымышкы албан черлеринин араан-да харылава амга чедир кошкак. Кездее культуранн одагалар партия организацыларынын дузалак-чылары болур культура-чырыдым-шкы албан черлеринин ажилды чаа сорууларынын дедендеге чедир улам күштедирери негетинип ту-рар.

СЭКП-нин XII съездизинге

ФОТООЧЕРК

1. Областын агаар транспор-тунун орту-биле хамзаты ужу-рчүдүгү самолёттары хүн бүрүдө соксаат хөвдө жууп чоруп турар. Самолет-биле аан-чорук кылдыр—бистин амдыралымыс-та шуут-да чачыл апарган.

Чыгыс угда өскөн каш само-лёттарыны ажил чок тургуспас тыкөөдө, септеге ажилдарынн шак барымдалаар графинин тур-гускан болгаш самолёттарын сеп-теп үндүреринин депшилетиг бригадалаар аргазын чоруткан. Ол бригада 5 акжи составтыг болгаш ону дуржулгалыг мастер эш Матюшов удуртуп турар. Бир өвөс самолет техниктиг бе-лен өвөс байдал-биле ужудуу-кунга киребей баар болза, сеп-теге бригадалы агретаттар кыл-дыр аде тургустунган. Самолет-ту ужудуушкунга дүргөн үндү-рер, Септегенин база бир чаа аргазы бар: доктааттылган шак-ты ужуп өрткөн ооюнда, само-лёттун моторун капитал септе-геде эшнор. Бир өвөс мотор тургузарынга мурунда дөөг хүн-дүн хергедегитини турган болза, ам бир хүн-дүндө кылып аптар апарган.

Вертолет техниказы бистин аэропортунга чаа чүдө бооп турар, ынчангаш авиатехниктер ону өренип алыры чутула апар-ган. Олар ол техниканы кыска хуусаада шингедип алган болгаш экзаменни чедипшенин туудуп үнгүнер. Авиатехниктерин аразында Ибрагим Нарудин (со-лагай талазында чуруктун үск-түө) болгаш комсомолу Вик-тор Коробейников (оон адаанда чурук) коммунистг күш-ажыл-дын шалымычылары деп хүндүлүт атты чедип алганнар. Авиатех-ник А. Матюшовтун бригадалы-нын «ЛН-2» самолётту сеп-теп турарын (оң талазында чу-рук) көргүскенин өл.

Коллективтин ажилдакчыла-рынын ортузунга масса-политик-тиг ажилды экижиптишкан, паф-сажирлери хандырамынн культуразын болгаш организа-цыг чоруун экижидер, кижэ бү-рүзү политиктиг болгаш ниити билгөн, ажил-инши мергежилин бедидер деп олар хүлөнгөн.

Аэропорттун ажилдакчылары боттарынын ол өзүн өлөп турар. Чуык болгаш пассажирлер за-жылдарынын бирги квартал планы ажык күүсеттинген, а төрт айлар планы—тонна-кило-метр талазы-биле 115,8 хуу, пассажирлер дажылгазынын—102,5 хуу күүсеттинген. Шун-тузу бирөөн дөш, а бирөөн—шунтузу дөш ажилдаары мында чаачыл болган. Дөжулап турар экинге дузалажыр деп негедени олар барымдалап турар. Хоо-чун авиатехниктер анык эштер-ге боттарынын дуржулгазын дамчыдып бээр. ылангыс көлөт начальныи эш Крадову мото-рист турган эш Агаповту меха-ник мергежилди кылдыр белек-төөн. Олар боттарынын ажилы-

Аэропорттун ажилдакчылары боттарынын ол өзүн өлөп турар. Чуык болгаш пассажирлер за-жылдарынын бирги квартал планы ажык күүсеттинген, а төрт айлар планы—тонна-кило-метр талазы-биле 115,8 хуу, пассажирлер дажылгазынын—102,5 хуу күүсеттинген. Шун-тузу бирөөн дөш, а бирөөн—шунтузу дөш ажилдаары мында чаачыл болган. Дөжулап турар экинге дузалажыр деп негедени олар барымдалап турар. Хоо-чун авиатехниктер анык эштер-ге боттарынын дуржулгазын дамчыдып бээр. ылангыс көлөт начальныи эш Крадову мото-рист турган эш Агаповту меха-ник мергежилди кылдыр белек-төөн. Олар боттарынын ажилы-

СЭКП-нің XXII съездинде

Уланчысы. Эгеи ийги арында

Иында медэон алабын турган, ужууушкун кылар эргени чок. Бир эвес ужууушкун чорун турда шуурган болган димияр-рошнын чочушпап келген бол-за, од дугайын радио-биле уку-дуктуга медэолор болган эске азароромга хонарын алаа сүме-лэр. Ушук чурукта: инженер-сипоник Валентина Новоселова- нын экипаж командир Иван Костылевке агаар-бойдустан бай-далын медэон ужууушкун мурнуу чарында берип турары. Диспетчер эш Ложкина (оң таласын ортузунда чурукта) самолеттардын хонарын болган ужуу үнерин таярыгырып тур- рар база ужууушкунга заттын уунун дугайын медэолор, онал- ондак болу бербизин дэп хай- газаралы кылып турар.

Аныак ужууушкун Борис Дри- ба — ужууушкун коллективинин мурнаачыларынын бирөөси. Ол, эгезинде «АН-2» самолетту баш- карып турган, кыска хуусалда вертолетка ухар эргени база че- дил алган. Ажыкта, амьдыралга болган өрөдигеге үлөргөн «оруну дэп ужууушкун Дриба биле авиатехник Назимов оларга коммунисттик куш-ажык экипаж атты тывыскан. Оң таласын адаанда чурукта: Борис Дри- банын ужууушкун мурнуу вертолёт кабинасында олурары. (Төнчүзү 4-кү арында).

Семинарлар

Улуу өрөдигегинин система- нын өдө тургузар дугайында коблү- нүц негеделеринге дүштүр өрө- дилгени ниятиге ажыктыр куш- ажык-биле сырып холбаштыр тала- зы-биле саздырган соруганы амь- дыралга боттадырынгга дуза кал- ды-биле башкылар билин бедир- институт боттуг ажыдарын чорудуп, семинарларын эрттерин турар чорук башкыларнын өрөникчилерге теорет- тиктик болгаш практиктик билгилер- ни бээрине улуг ужуу-дузалыг. Өрөникчилерин теореттиктик билгилер- ни практика кырынга быжылар- ы дэрге өрөдигени бугуруку куш- ажык-биле сырып холбаштыра- ры, өрөдигени практиктик амьды- рал-биле туудуш харылаштырары ол болур. Ынчангаш областтык чам- дык школаларынын куш-ажык баш- кыларынын эрткен семинарынын кол сорудагы өрөникчилерни бугуруку куш-ажыктык анык кылдыр кижилер- ине-биле, чогаалчы болгаш практиктик ажыдарын кылып бил- гилерге дузалыг дуржулгалар бол- гаш методиктик сүмелел-биле таныш- каны болур.

Бо семинарга шупту 30 хире баш- кылар киришкен. Ылаалы куш- ажык кичээлдеринин программасын сайгарышкан. Кичээлдеринин планын чызы-биле тургузарын, куш-ажык кичээлдеринин шактарын өрөдиге чыгынта хуваарынын дугайында институттун методик Колледжынын кылган лекциязы амьдырал-биле холбашты болгаш бисти сонуурган- кан. Семинарны эрттеринге кириш- кен башкыларын иштинде эштер П. Королев, И. Пинцев оларнын лекциялары ажыктыг сүмелерин бер- ген.

Семинарнын кирекичтин башкы- ларга ыш заводиче, Кызылдын септеге заводиче эскуристарлар дык солун болгаш практика тала- зы-биле улуг дузалыг болган.

Д. АНЧИМАА.

Бай-Тайганын Тээли ортумак шкколазы.

Бай-Тайга районга чокта чаз херэ- жөөнөр активинин семинарнын СЭКП райкомуну организастан эртти- рген. Аная 38 киж киришкен. Кол- хозчуларын културлук амьдырал- чуртталганын экижерле талазы-биле СЭКП обкомунун V пленумунун доктаалын болгаш кем-херек үлгүдег- чуртуктарга уду демисел дугайында партия райкомунун IV пленумунун доктаалын боттадырынгга херэ- жөөнөр активинин кирекичтегиче холбашкан лекцияларын СЭКП рай- комунун бюро кежигүнери болгаш районун удурутур ажыдакчылары номчадан.

Семинарга ажыдын дуржулга солчулуунун база организастан. СЭКП райкомунун херэжөөнөр орту- тузунга ажыл чорудар кылдын чам- дык херэжөөнөр чөвүлдеринге кошмак дуадаалык турарын семи- нарнын кирекичтери шүгүчүлээн.

С. ЧЕДЕР-ООЛ.

Өг-бүленин үрөкчилерин харыысалгаже

Сарыг-Донгак Сүгөдэй 23 харлыг тургаш, Шуй чурттуг Кара-Донгак Эчкеттин уруу Долумага: «Азыраан хэй мадыг, арбан чарты ажы-төлдү болур бис, сарым» деп, каш удаа эрөжиш тургаш, ону бөдүнуц анык кадай кыдыр санааш, чаз ах өгнү диктиргеш, куда дужурери- биле төрөдериңге, чок кижилеринге чарлап дывнадыл агаалар. Сүгөдэй биле Долуманын кудам эки эрт- кең, кудага келген кижилер оларга аас-кежиин күзөөнөр.

Өг-бүленин ажыл-амьдыралы бир чыл иштинде эки эрткен. Эске анык оолдар аная азааргар-даа турган чүвө-дир. Баштайгы улуг өлчү- кыс уругну Долума божаан, би- чия кызын Клара деп адал алган- нар. Оон бөр-ле оларнын чурт- талганы улам-на чартынып, азыраан малы, ажы-төлу, Долума оон чу- гаалааны-биле дүгүш, ам Сүгөдэй- нин уругулары 7 чедө берген. Улуг уруу Клара Шуй 8 чыл школазынын 1-ти класында, оон дунмалары Шу- ра, Чогураа олар 3-кү класста.

Долуманы хэй уругуларыг илер- нин аразынга кирип, 7 уругуну тө- рөөн болгаш кижикиткени дэп Совет чазак ону медальдар-биле шанаан. Долума хэй-нигинин ажыдарыга кызымаккайын көргүзүп, Шуй кы- ды Советинин депутаттыгына бир уда сонугуан. Соңгу үеде оон өс-баары аарып, кадыкымыл бахсырап, үр- гүлүч эмнеге черлеринге чыдып келген. Ам Долуманын кадымы база- ла ол дөвээр.

Сүгөдэй колхозтун мал, хову ажыдарыга чүтөөр ажылдап кел- ген. Бодунун азыралында бир ату- гай, бир инекти, 5 өшүктү, 2 улуг хаванын, нияти чуртталганы чөре эки деп оларны колхозчулар мактап турганнар.

Сүгөдэй ол чединкиге бакы дээкинни, бодунун мурнуундагы тө- лептиг ажы-чанын чидирип бар чытканын улус кайгап турган. Оон сагыш-сеткилинге хэй чылда кады чурттаан кадайы Долума аарып, кыр- ган байдалды көргүзүп турарын Сүгөдэй хун бүрдө болуп келгенге- биле, оон эргиле кадайы Долума ам кээп аная херек чок деп салгытар куттуулап-ла турар айрган. Сүгөдэй- дай иш хаванынын бирөөзин саташп, оон өртө-биле хун үргүлүч арагалып, бакынынга хомшатпап ту- руп берген.

Сүгөдэй 20 харлыг Хөмшүк Хлап Суруунова деп кыс-биле таны- жып, ол уругун бодунун онуг-ка- жар, эптиг-ээдече чугаа-сооду-биле бодунун эргезинге кирип алган болгаш шуут-ла чынгыс черге чурт- таары-биле дугуржулга кылганнар. Сүгөдэй кадайы Долуманы чула ме- гелеп, оон чүвени дүрген эскерин биле алабын ажылап, кезжө бо-

турга-ла Хлап-биле кады Барлык артыкче хараш дээр турганнар. Сүгөдэй таныжып алган анык кадайы Хлап-биле район төвөгө кады ара- галып, ах адынга ушмакжип алгаш, чоруп турганын хэй улус көргөн.

Долуманын адамы-биле Хлаптын леви алышкылар уругулары болур төрө улус-тур. Ынчангаш колхозчулар оларны ийи анык бодуп турганнар: бирөөдө—чуржузу Хлап-биле ийилөөн колхозтун кандыг-бир ажылын кы- лып турарлар боор деп, ийиде — Хлап биле Сүгөдэйнин амык-кадай болушканы аная эвезин билит тур- ганнар. Чамдык колхозчулар мынча- даа джиш туралар: «Төрелин биле- бес Хлапты-даа, төрөөн баштыг Сүгөдэйни-даа».

Сүгөдэйнин кадайы Долума, улуг уруу Клара, улуг огуу Оолак бууду- ган азынын кайда, чуну үлгүлөп чоруп турарын билер апарганнар. Бир-ле катан Сүгөдэй биле Хлап ка- ды турда туттаныр-даа. Ол аразы- нда Сүгөдэйнин акмазы төнгөн. Бар эртен Сүгөдэй биле Хлаптын аразында мындыг чугаа бол- ган: — Че, Хлап, бис-даа бо чер- ден дешип чорудуу, Чаданаыч чоруттаалы, орта бир чыл ажы- дааш келинип, оон башта До- луманын төргүд-төрөдери бисти ат кылда холду боор. Чаданада эге- неге дужаар мады ам өлтүрүп кел- дил берген боор, мен мал соп, сен — мал ишти сыгар ажыды кылгай-ла бис. Катчып-катчып алаан арбын ач- ша болур болгай. Бичин бакчыны- гаптан-даа салдып ап болур бис.

— Шында-ла мыңаар-дыр, Донгак. Менде колхозтун берген 50 килограмм ах-таразы бар, ону ашпага салдыпаш чоруттаалы. Кижин каа- даа чурттаай-ла...

«Сагыш ышкыш чүвө кайда боор, Саглы ышкыш хову кайда боор» дэп ишкыш, Чаданага баарга чүү боор, мал өлдүр черде ажылчынар чет- чип болган. Оон Сүгөдэй биле Хлап аар-саар ажылдар кылып, бир-бир кижилер бакчыларынга хомшатп чо- рааш, кыштын соогуу аная эрттирген.

Час-даа келген. Тээлини өрүксеп, Шуйда «Мурнаачы» колхозтан артык эки чер тывышпас хире бодалдар оларнын сагышынга бо-ла кире хо- нуш келир айрган. Март айда Бай- Тайгаке дедир улуп чорунганнар. «Мурнаачы» колхозтун 1961 чыл- дын мартта боон эрткен өчтөг-сонгу- далыг хураалына колхоз бугурул- ганын ойлап дескен Сүгөдэй биле Хлаптын колхоз кежигүндөрү үндү- рген. Олар ам доктаамал ажыл чок чурттап туралар.

Сүгөдэйнин хэй уругуларыг мур- нуу кадайы Долума ийи-чыгыс Сүгөдэй сутта кире бээрге, Хлап ону эки-бас өстөр-биле өнөтөп, үндүр ойландыр турган. Хлап мурнууда Шуй школазына куртуенин долу хандырылганын 5-ки класска ө-

ренип тургаш, өрөникчи кижини сагып чоруп чорум-чурумун каржы- зы-биле үрөөн, школазында үндүр- кен. Школазын каттап, 1959 чылда база-ла 6 чаш уругуларды Ооржа Хүлери булал, өң-биле чыгыс ө- бүдө болурунга чедип, социалисттик өг-бүленин адын бужуртадып турган ийилээн.

Сүгөдэйнин кады төрөөн дүш- С. Лопсан база-ла Сүгөдэйдин 11 дөвөс. Чүд дэрге 6 уругуларын кайы Манашты үрүчүт өткөн, каш бак өстөр-биле өнөтөп, ук кадайы каттап, 6 чашын Тээли орту- мак школазынын 1961—62 өрөдиге чыгында олар төлөк кыжын беле- тенен ажылдап, алаан хэй ашкын ажылдап алган уругуларыга өнөтө бербизин. Эрги кадайы Долума, уруу- ларга калган салар каш ашкын бер деп дилээр, Сүгөдэй чурт- талганын хаан. Соңгу үеде кадайы Хлапты база-ла каар, оон чарлыр бө- бөдөп алган...

Устүндө буудаган өг-бүлелер дугайында Шуй кады Совет (даргаан эш Чамый) болган колхоз баштап- чери (даргаан эш Кудурукхай) кан- дыг-даа кемчел алаан, чугаа дынаа эрттирген чорук охта бурду. До- лума колхоз баштап черинге болган кезде Советке дуза дилеп, алыш- тыныг билдиринин кирерге, кан- дыг-даа харынын бербизин.

Черле мыңаш, социалисттик өг-бү- ленин чорум-чурумун үрөп агааларын соонда, колхозка кылып турган ажылын каап, ол-бо черлерге толаш- чылап, мангыс амьдырал-биле чурт- тап чоруй бар кижилер Мурнаачы кезде Советтин дөвөкөрине кан уда дывнадып, көстүп турганын бил- дир бис. Өг-бүленин бакыч чуруму камтаар айтканы талазы-биле кол- хозтун партия, совет болгаш эске- ла хэй-ниги организасталары кан жижидилгел, массалык ажыды чо- рутканын турар. Совет кижинин мо- ралдыг чагай мөзү-шындынын дугайында лекциялар, беседалар бө- колхозта барык-ла номчуттуумай турар. Бир эвес колхозчулар орту- зунга кижизидилге ажылынын а- ланы дээштиг аргаларын шын ажы- лап билер, чурум үрөкчининин, өг- бүленин амьдыралын мондактар- ларын бакын доксайтып турган болза, Сүгөдэй мыңаштар турган- да чаннап шыдаас турган ийик.

С. ТАВА-САМУ.

Малды шала чазаарынын ажыктыы

(Мал эмчизинин сүмези)

Будурукчу малдарнын про- дуктивлук чорун дүрген четир болгаш оон соонда кудулап бадап, а чазап каан малдар- нын продуктулар үр үенч иш- тинде камгалаттынып артып каар. Кижин болза малды боду- нга ажыктыг болдуруп алыр дээш эрте шадган бээр эр мал- ды чазаарынын (актааларын- нын) аргазын херэглеп келген. Малды чазаарынын аргазы чагыс аай эвес. Сөөлүч чыл- дарда ветеринария эртемнеринин доктору Парбутиянын ажылдап кылганы малды шала чазаарынын аргазы эконо- мика талазы-биле ажыл-агыйга дуза улуг ажыктыг болгаш эң бедүүн, чик арга болуп турар. Шала чазаан малдын эыткыр, дүккүр чорун боду чазаан мал- дан дыка бедик болур. Чижээ, бир хураганын мынчаар чазаарын- га 40—50 секунда негеттинер, бир кижин хун дүрүзүндө 600—700 хураганын чазап каап болур.

Мынчаар чаш малды чазаар- ы ажыктыг, а улгады берген малдарны бо арга-биле чазаар- ы техника талазы-биле берге болгаш экономика талазы-би- ле эки түңкөл бербес. Чаш малдарны чазаарынын таарым- чалыг үези мындыг: хураган- нары 2—4 ай, бизааларны 2—5 ай, хаван оолдары 10—45 хонук назылында чазаар. Бо чазын Чөөн-Хемчик рай- онунун ветеринария ажылдак- чыларынын семинарынга мал чазаарынын бо аргазы-биле та- нышкан. Семинарнын кирекич- чилери Сталин аттыг колхоз- тун төп сүт-бараан ферма- зында 2—5 ай назылыг 14 бы- зааны болгаш хойжу Бадар- чынын коданындан 2—3 ай на- зылыг 400 хураганын чазаан.

Б. ТИРЧИНМАА.

Чөөн-Хемчиктин «Большевик» колхозунда ветфельдшер.

Концерт дугайында бодалдар

«Автоклуб» деп бижиктиг маши- на Ак-Даш суурга маннап келген. Хунуну ажылын доорулукка, сохоз ажыкчылары клуб чанында шык- ка чыгып кээрге, автоклуб-биле кады келген агиткультбригадын кирекичтери концертти эгеледи.

Зоя биле Аня «Саягылар ыры- ла», Монгуш Лизанын хакас улус- тун ыры «Чогураа», дөртен хар ажы Борбай-оолдун «Дейей оону» курустенин көрүктүлөр сонугурап көргөнөр.

Чакы хову ажылынын ишчи- леринге баралдылары-биле «Сүт- Хал» союзотка Культура бакы- нынын организастааны бо концерт- тин чамдык четпестерин чугала- салды.

Концерттин программасын- дан ам кидин түдүктөп турар чакы хову ажылынын дугайында чыг- ыс ыр азы шулук-даа дывнап- баан. «Дамыч салгын», «Дөс орган ийи оолду төрөктен алыаы, эжим» деп ырларын ырдаарынын орунуга, куш-ажык, ону бугуруп турар кижилер дугайында ырларын кире- ген болза (мынды ырлар хей-ле болай) көрүктүлөр ону дывнапш, ажыл-ише улам-на сорук кирип, сеткил-сагыш улам-на хайынгып келир ийик! Концерттик програм- малы чугула айткылар, талазы- биле көчүчү адым кылдыр тургус- тунган.

Концерттин чарлакчысы Михаил Сарыгларын дугайы чугалаар херек. Улусту хооун каттарынын чө улганган утка-шынар чок чу- гааны ол төгө калылап турду. Оон орунуга улуска хитлук, шодурутук азы каттарыныгы кыска чечен чу- гаалардан аныгыг тугалашкан бол- за, ажыктыг болгаш дывнаскан- чыг болур ийик.

К. ЭКЕР-ООЛ.

«Сүт-Хал» союзотка Ак-Даш школазында башкы.

Өңнүктөртүн дуржулганын өөренир

Башкыр АССР-нин ийи кезде рай- оннарынга болгаш Уфа хоорайнын чамдык школаларыга чораш, олар- нын ажылында бистин областык школаларыга таарыштып ажылап болгу дег эки дуржулгалар-биле та- нымын көрдүвүс.

Бистин баштай барган школавыс Кармаксалы районун төвүндө 11 чылдыг бугуруле өрөдигегин шко- ла түвө. Ол школан IX—X клас- тарын 1958—59 өрөдиге чылы- га-ла чаз программа-биле өрөнир кылдыр өдө тургукан. 1957—58 өрөдиге чылынын чазында партия райкомунун өбөрү, райхуусом устулде школанын башкылары-биле, район төвүндө колхозтун, СТС-тин болгаш районда мал эмнедигенин ажыдакчылары-биле каттышкан тө- вүлө хураалы кылган. Аная ол шко- ланын IX—X класстарын өрөник- чилеринин сөвдө эстүренинге мер- жөөн хову ажыдакчылары, трактористерни болгаш мал эмнедигенин биче фельдшерини белекээр деп шийтиргеш. Школанын бугуруле базазы кылдыр Салават аттыг кол- хозту, СТС-ти болгаш районун мал эмнедигенин шккола быжылаан.

Бугуруле өрөдигенин чамдык теореттиктик кичээлдерин эрттирери- биле СТС-ке болгаш мал эмнедигени- ге тускай өрөдигени 1958—59 өрө- диге чылынын эгезинде-ле дерип кылгалаан. Колхозтун агроному, инженерин база районун улуг мал эмчиян аная башкылары-биле чо- руткан. Ол школа I га ажык кем- чээдиг шккола чанында өрөдиге- дуржулга шөдүтү. Ында дуржулга ажыдарын чорудуп турар. 1959 чылдын чайында ол школан өрө- никчилери курузузунда «БПР — 42» болгаш «Ворожежка — 76» сорттарын хайнакташтырып турган, урезини Башкыриянын байдалыга быжра бээр «Школа» деп куруу- занын чаз сортун эстүрүп үндүр- гени оная сонугураган, оон урезини дилеп алган бис. Школа бригаданы азы каттарыныгы кыска чечен чу- гаалардан аныгыг тугалашкан бол- за, ажыктыг болгаш дывнаскан- чыг болур ийик.

Мял бо чижекке дайыгаш, черде быгаш, чога көргүзөр көчүч чо- рудур концертти организастаан улус од үеде чоруп турар сезонут ту- лада ажыкта хамаарышкыч чүддер- ни арбылдыр шийип кириш база чарлакчыны кыска, ханы уткалыг уран-чечен чугалыг кылдыр белектерини эйче-не ажыктыг деп са- налдыг мен.

Өрөникчилер бригаданын организас- тал турары сооун. Оларнын брига- зы колхозунда школанын I-ден 8 класска чедир өрөникчилерин хаара тудуп турар. Харын-даа эге, клас- тарын өрөникчилери бригаданын ажылынга кирип туралар. Школа- нын дуржулга шөдүтө олар бир не- дели хуусалыг ажыдаарлар. Эге класстарын өрөникчилери лагерь хуну чурумуг болгаш боттарынын бакчыларынга чурттап, хунде бри- гадага ийи шах ажылдап туралар.

Бо школада тус-тус класстарын ажыл хунуун чуруму сооун. Брига- даны ажыл хуну эргени гимнастик- кадан эгелээр. V—VIII класстарын хунде 3—5 шах ажылдар. Бо үе- нин бир шакын ызаалы өрөдиге- дуржулга, участогунга ажылдар кылдыр таарыштырган.

Хову ажылыга механизаторлар бооур IX—XI класстарын өрөник- чилери колхозтун трактор брига- дарында, а сөвдө эстүренин хову ажыдакчылары бооур өрөникчилер школанын шөдүтө ажылдап турал- лар. Өрөникчилерин чакы, чайгы практиканын каа, канчал эрттирер дугайында тускай шийтиренин райхуусом хулалп алгаш, өрөник- чилери шккола-биле кады колхоз бугурулгенин ийи-бүрү адыралыныг- га быжылап турар. Өрөникчилерин бугуруле бригаданынга ажыл май 20-ден август 1-ге чедир үргү- лүчлөр. Оон соонда 30 кижин состав- тып эки-турганын бригаданын органи- астаар.

Ол школан доокучуларынын хэй нуруузу төрөөн колхозунда ажыл- да, чуртап артып туралар. Шко- ланы дооскан өрөникчилери колхоз бугурулгенин адыралыныг партия райкомунун болгаш райхууском- нун тускай комиссиясынын тывыс- кан пубетваарыныг өзүгаар чорудар. Школанын бугуруле өрөдигенин ажыл-агыйнын кандыг адыралынга таарыштыр чорударынын планын районун колхозтарынын болгаш сов- хозтарынын негеделерин өзүгаар кылган.

Кармаксалы районундан алгыда Чекамуш районуна база чорудуус. Ол районун «Права» колхозунун бир сурунда Уряновтун 11 чылдыг ортумак школазында ол шко- ла-биле чок-кавы 11 чылдыг школа- ларын директорларынын, өрөдиге эр- гезекчилеринин болгаш биология башкыларынын семинарыга кириш- кен бис. Директорлар боттарынын арга-дуржулганын солчуп, улус өрө- дигенинде эр тургузарынын чугула айткылары чугалашкып, ол шко- ланын IX—XI класстарын өрө-

никчилеринин тракторну билдиги чорудуп билер мергежилдер-биле танышканыр. Ийди практиктик үнүшкүнерин боттадырынга колхоз ийи тракторну шкколага шупт быжылаан.

Ол школанын X класкылары кол- хозтун кукуруза шөдүн тарылыга белекчөөнөр. 15 өрөникчилер 2 тракторлук ажылдап турар болгаш оларын ажылы ол-ла школанын мурнуунда доокучулары удурутуп турар. Уругулар, оолдар тракторну эелечжи башкырын турда өзүлүг трактористерден тузак чок.

Улуу өрөдигенин ажыдакчы- ларынын ол семинарынга «Права» колхозтун даргазы, Башкыр АССР- нин Дюди Советинин депутаты Ка- дыров Вали Кабирович санал берген. Ол бодунун чугаалыг мынча дээн: «Школа дугайында колхоз үргүчү сагыш салыр ужурут, чүгө дэрге- нде колхозчуларынын ажы-төлдү өнөтөр турар болгай. Бодунар-ла ар- галар-биле шкколага колхоз дузаалы шукла талазы-биле айткыларынын чогуруу-биле үнөтөп, аная улуг кичкөөнү салып турар. Чүгө Чекамуш районун колхозтары 10 млн. ажыл ашкы туну школалар тудуу- га үндүргөн. Ол район улус өрөди- генинде улусту тууду талазы-биле РСФСР-ге өйгө чурат эзелен.

Ол районда база бир конуц эки чүүл—школан дооскан амыктарга тускай консултациялары органи- астап, оларын дэди өрөдиге чер- леринге өрөдиги кириери-биле баш- кыларынын тускай эртемчилерин эки-тура-биле белектерини турары бо- лур.

Уфанын бугуруле өрөдигегин № № 35, 45 школарынын болгаш № 1 школа-интернаттын ажыдары- биле танышар арганы алган бис. Уфанын № 35 школада радио, теле- фон болгаш телевидение талазы- биле тускай мергежилдер, № 45 шко- лада тускай өрөдиге леги, № 35 школанын ботунда тургустунган иш- тики харылаанын автоматтыг теле- фон коммууратору бар.

Башкыриянын школаларына чо- руп тургаш, оларнын материалдыг болгаш өрөдиге базалары-биле та- ныжып, оларын ажылдап турар байдалдарын бистини-биле дөңшөп көргөн, оларнын чамдык дуржул- ларын бистин областык школаларын- га ажылдап болур дэргениге бугу- рээн бис.

К. САЛЧАН.

башкылар билин бедир институттун директору.

